

Rekomendacijos pedagogams, ugdantiems autistiškus vaikus

Bendrieji autistiškų vaikų ugdymo principai:

- priimti faktą, kad šių vaikų komunikacijos, socialinės sąveikos ir elgesio ypatumai yra natūrali būseną;
- kuo anksčiau pradėti intensyvią ankstyvąją abilitaciją, taikyti individualią kompleksinę terapijos ir ugdymo programą;
- pradėti nuo individualių užsiėmimų ir nuolat vertinti, ar vaikas jau parengtas, kad būtų dirbama poroje su kitu vaiku, vaikų grupelėje ir didesnėje grupėje;
- atsižvelgti į tai, ką vaikas gali padaryti geriausiai, o kas jam sekasi prasčiau, ir derinti pakaitomis užduotis taip, kad vaikas patirtų sėkmę;
- pritaikyti žaidimo ar mokymosi aplinką taip, kad tai užtikrintų aiškią veiklos struktūrą, pastovumą, palengvintų sensorinę integraciją;
- sumažinti, kiek įmanoma, aplinkos dirgiklių, padėti autistiškiems vaikams sutelkti dėmesį į esmines mokymosi sritis;
- struktūruoti veiklą taip, kad užsiėmimų eiga būtų aiški, mažai kintanti, užduotys ir jų atlikimo bei elgesio taisyklės pateikiamos vaizdžiai - taikant ne tik žodines, bet ir įvairias alternatyvios neverbalinės komunikacijos priemones;
- patenkinti atsitraukimo poreikį, leisti vaikui pačiam reguliuoti, kada būtina pertraukėlė, įrengti tam specialią vietą, atribotą nuo kitų veiklos dalyvių;
- sąmoningai vadovautis „atsitraukimo“ principu - sudaryti sąlygas laisvai pasireikšti bet kokiam vaiko impulsui;
- priimti bet kokią vaiko raišką - verbalinę ar neverbalinę - kaip bandymą komunikuoti ir atsiliepti į ją;
- prisiderinti prie vaiko raiškos atsakant panašiu raiškos būdu - pakartoti ar atspindėti vaiko impulsus, tuo stiprinti sąmoningą ketinimą, motyvaciją;
- įtraukti vaiko stereotipijas bei prisirišimo objektus taip, kad jie tam tikroje veiksenoje būtų prasmingi;
- užtikrinti galimybę mokytis vaikui priimtinu komunikavimo būdu;
- įsigilinti į jo asmeninį mokymosi stilių, atrasti motyvuojančių veiksnių ir individualiai parinkti kiekvienam vaikui tinkamiausią mokymo būdą;
- padėti bendrauti su sveikais vaikais, nes šie padeda autistiškiems vaikams suvokti sėkmingos socialinės sąveikos taisykles;
- bendradarbiauti su vaiko šeima bei kitais specialistais.

Ugdymo proceso organizavimas

Ugdytinio ypatumai, ypatingieji poreikiai	Autizmo spektro sutrikimų turintys vaikai gali neadekvačiai reaguoti į paprastus jiems keliamus reikalavimus, todėl labai svarbu įvertinti ugdytinio individualius ypatumus: gebėjimus, pomėgius, baimes, nerimą ar pyktį provokuojančius veiksnius, stereotipinius judesius.
Pamokos ar kitos veiklos struktūra	Labai svarbi struktūra. Turi būti aiški ne tik veiklos pradžia ir pabaiga, bet ir kiekvienas pratimas, muzikinis žaidimas, t. y. vaikas turi žinoti, kaip

	<p>pradėti, kas vyks toliau, kada žaidimas baigiamas.</p> <p>Pertraukėles taip pat reikia suplanuoti, vaikas turi žinoti, ką konkrečiai jis veiks, kur sėdės. Kitu atveju rizikuojama, kad jis užsiims netinkama veikla arba per visą pertrauką blaškysis ir nerimaus.</p> <p>Muzikiniai pratimai ir žaidimai turi būti pateikiami tokia seka, kad būtų natūraliai pereinama nuo vienos veiklos prie kitos.</p> <p>Autistiškiems vaikams būdingas negebėjimas atsiriboti nuo ką tik patirtų įvykių, jų emocijos yra ilgalaikės. Prieš pamoką patirtos emocijos gali trukdyti vaikui susikaupti, todėl svarbu palaukti, kol jis nurims ir tik tada pradėti. Susikaupti ir nurinti gali padėti, pvz., nesudėtinga dėlionė.</p>
Fizinė ir psichologinė aplinka	<p>Kadangi šiems vaikams sudėtinga sukaupti dėmesį, labai svarbu, kad patalpa, kurioje vyksta pamokėlės, būtų tinkamai paruošta. Patartina, kad matymo zonoje būtų tik reikalingiausi daiktai, muzikos instrumentai.</p> <p>Veiksminga atskirti skirtingos veiklos ir poilsio zonas.</p> <p>Būtina įvertinti visus galimus dėmesį blaškančius veiksnius: tiksintis sieninis laikrodis, pravertas langas, grindų danga, spalva, kvapas.</p>
Naudojamos priemonės	<p>Vaikai gali būti ypač jautrūs kai kuriems garsams (aukštiesiems, stipriems, specifiniams).</p> <p>Be profesionalių muzikos instrumentų, gali būti naudojami paprasti daiktai: popierinės lazdelės, plastikiniai kibirai, virvelės, gumelės. Jie kartais sudomina vaiką labiau nei tikri muzikos instrumentai.</p> <p>Muzikiniams žaidimams naudojamos ne tik muzikinės priemonės, bet ir kamuoliai, šilko skarelės, gimnastikos kamuoliai, balionai.</p> <p>Kai kurie ugdytiniai ypač mėgsta instrumentų skleidžiamą vibruojantį garsą.</p>
Veiklos, muzikinių žaidimų specifiškumas	<p>Vien dalyvavimas muzikinėje veikloje tokiems vaikams yra iššūkis. Papildomi reikalavimai, paprastai keliami įprastinės raidos vaikams, pvz.: išsirinkti muzikos instrumentą, kalbėti, dainuoti, pakartoti, judėti ar groti, gali kelti stresą. svarbu nepervertinti vaiko galimybių ir nekelti per didelių reikalavimų.</p> <p>Užduotys turi būti nesudėtingos ir suprantamos, bet kartu tokios, kurioms atlikti reikia susikaupimo bei pastangų, suteikiančios naujų potyrių.</p> <p>Ugdytiniais sunku pasirinkti (dainą, instrumentą, daiktą, veiksmą), todėl paprasta užduotis pasirinkti ar išsirinkti juos gali trikdyti.</p> <p>Šiems vaikams sunku suvokti vienu metu patiriamus skirtingus pojūčius. Per daug įspūdžių - pojūčių vienu metu - gali sukelti stresą.</p>
Specifiniai darbo būdai, technika	<p>Daugeliui vaikų būdingas poreikis kartoti tą patį veiksmą, judesius, žodžius ar frazes. Todėl pasikartojimai, ritmika, pasikartojantys melodiniai ir ritminiai deriniai natūraliai tenkina šį fizinį ir psichologinį poreikį.</p> <p>Dėl būdingo konkretaus operacinio mąstymo pratimai, dainos, žaidimai, turintys aiškią struktūrą bei formą, daug geriau įsimenami ir suprantami.</p> <p>Šie vaikai didelę reikšmę teikia taisyklėms ir rutinai, todėl tikslinga pamokėlėse taikyti tą pačią veiklą, svarbi jų seka, atlikimo būdai. pasikeitusi žaidimų seka arba per anksti pateiktas naujas žaidimo variantas gali išprovokuoti stresinę situaciją.</p>

	<p>Taikant skaičiuotes ir greitakalbes bei rimuotus ketureilius sustiprinamas vaikų ritmo pojūtis, gerinami jų kalbiniai gebėjimai, artikuliacija.</p> <p>Trumpi žaidimų intarpai, atliekami repo stiliumi, leidžia laisviau interpretuoti melodijas. Kiti muzikinių žaidimų elementai: ritmiški, nesudėtingos intonacijos garsažodžiai, melodinės kalbinės intonacijos, netradiciniai grojimo būdai.</p> <p>Ritminiai plojimai, patrepsejimai ar kiti kūno judesiai bei jų sukeliama garsai dainuojant, rečituojant padeda vaikams labiau sutelkti dėmesį, jį išlaikyti atliekant pratimus ar žaidžiant ir geriau atlikti užduotį.</p> <p>Autistiškiems vaikams būdinga sensorinė disfunkcija (sensorinės integracijos sutrikimai), todėl svarbu įvertinti individualius ugdytinių ypatumus ir atsižvelgti į juos per pamokėles. Vaikas gali nenorėti liesti kai kurių paviršių, atsisakyti rankose laikyti vieną ar kitą instrumentą. Pastebėta, kad kai kurie vaikai yra itin jautrūs švelniems ar įprastinio stiprumo prisilietimams arba visiškai jų netoleruoja, o į stiprius prisilietimus reaguoja teigiamai. Vaikus, netoleruojančius tiesioginio fizinio kontakto, teigiamai veikia prisilietimai naudojant „tarpininkus“ - balioną, gimnastikos kamuolį, mažus kamuoliukus. Tokie prisilietimai padeda vaikui atsipalaiduoti.</p>
Papildomi veiksniai, būdingi grupės veiklai	<p>Dirbant su keliais autizmo spektro sutrikimų turinčiais vaikais vienu metu, būtina įvertinti visus įmanomus stresinius veiksnius. Vieno vaiko elgesys gali lengvai paveikti kito vaiko emocinę būseną ir elgesį.</p> <p>Patartina labai atsargiai ir apgalvotai rinktis žaidimus, kuriuos žaidžiant neišvengiama fizinio kontakto. Netgi ritminių instrumentų ar kitų daiktų perdavimas iš rankų į rankas gali būti per didelis iššūkis.</p> <p>Svarbu greitai reaguoti į neigiamą fizinį ar žodinį elgesį, galintį neigiamai paveikti kitus vaikus.</p> <p>Dirbant su grupe būtina kito pedagogo - asistento- pagalba. Kilus konfliktui patariama vaiką išvesti į kitą patalpą, toliau nuo stresą sukėlusiu veiksmu, tai jam padeda greičiau nurimti.</p>

Parengta pagal Rasa Venkutė (2016). *Ypatinga individualios veiklos patirtis ir darbas su autistiškų vaikų grupe. Muzikinės veiklos ypatumai ugdant autistiškus vaikus*. Gerosios praktikos vadovas. Vilnius.

Pasvalio r. sav. Švietimo pagalbos tarnybos Pedagoginio psichologinio skyriaus specialioji pedagogė metodininkė Inga Kaulinskienė.